

Promoties en symposia

Kim van der Meulen en André Nuchelmans

Promoties

Aan de **Radboud Universiteit** promoveerde op 28 oktober **Gerard Mostert** op zijn proefschrift **Marga Klompé (1912-1986). Een biografie**. Klompé zat namens de Katholieke Volkspartij (KVP) elf jaar in de Tweede Kamer en werd bekend als de eerste vrouwelijke minister van Nederland. Ze was minister van Maatschappelijk Werk van 1956 tot en met 1963 en minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (CRM) van 1966 tot en met 1971. In de laatste functie was zij ook verantwoordelijk voor het kunst- en cultuurbeleid. Aan deze periode wijdt Mostert een afzonderlijk hoofdstuk. Het waren enerverende tijden. Heel bekend is de kus die schrijver Gerard Kornelis van het Reve haar gaf, toen hij de P.C. Hooftprijs in ontvangst mocht nemen. De toekenning van deze staatsprijs zorgde met name onder de confessionele partijen voor nogal wat commotie naar aanleiding van het verschijnen van Reves brievenbundel *Op weg naar het einde*. Reve werd voor de rechtbank gedaagd wegens 'smalende godslastering', maar werd uiteindelijk vrijgesproken.

Tijdens haar ministerschap vonden, aan het eind van de jaren zestig, de Aktie Tomaat en de Aktie Notenkraker plaats waarin jonge toneelspelers en muzikanten hun plaats binnen het bestel opeisten. Het katholieke volksdeel voelde zich geschoffeed door het boekenbal in 1969 dat in het teken stond van het Palais de Pape, waarbij de ruimte was aangekleed met vrouwelijk bloot en een afbeelding van de paus met een neus in de vorm van een penis. Mostert besteedt uitgebreid aandacht aan deze commoties, hoe

Klompé erop reageerde en plaatst ze waar mogelijk in een historisch kader.

Het overheidsbeleid gericht op immigranten kwam eind jaren zeventig op gang. Ook binnen het cultuurbeleid was er specifiek beleid op dit terrein. Het vormde het onderwerp voor de dissertatie van **Eltje Bos**, waarop zij op 7 oktober aan de **Universiteit van Amsterdam** promoveerde. Bos was zelf deels betrokken bij de totstandkoming van dit beleid als medewerkster van het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, waar zij zich bezighield met het procesmanagement van het beleid voor cultuuruitingen en migranten. In haar dissertatie **Beleid voor cultuur en immigranten. Rijksbeleid en uitvoeringspraktijk 1980-2004** onderzoekt zij hoe dit beleid heeft vorm gekregen, in hoeverre het geslaagd is en hoe het is geïmplementeerd in het algemene cultuurbeleid.

Na een algemene inleiding over het cultuurbeleid, richt ze zich op het cultuurbeleid voor immigranten. Ze doet dit in twee periodes: 1980-1999 en 1999-2004. De scheiding is aangebracht omdat staatssecretaris voor Cultuur Van der Ploeg in de periode 1999-2001 gepoogd heeft dit beleidsterrein op te schudden. Hij wilde de kunstinstellingen een directe rol geven in het diversiteitsbeleid. De non-interventie en het regelen van participatiedoelen in speciale programma's en instellingen in de daaraan voorafgaande jaren bleken echter dusdanig verankerd, dat hij op zijn schreden terug moest keren. Bos analyseert de botsende denkwerelden die hier op de achtergrond in het beleidsdebat werkzaam zijn. Zij onderscheidt

daarin drie visies: de romantisch universele, waarbij de productie en kwaliteitskunst centraal staan; de participatieopvatting, waarbij deelname en het effect daarvan op mensen centraal staan; en de contextuele, waar de context een rol speelt bij de beoordeling. Uit haar analyse komt naar voren dat de romantisch universele visie de boventoon voert.

Symposia

Het Amsterdamse architectuurcentrum **Arcam** organiseerde op 9 september het debat **Herbestemmen in het groot**, over het herbestemmen en herinrichten van grote industriële terreinen in de hoofdstad. Is de monumentenstatus daarbij een voordeel of een last? Die vraag stond één dag voor de Open Monumentendag van 2011 centraal tijdens het debat. Marcel Schonenberg, directeur van evenementlocatie Beurs van Berlage, opende de middag met een korte introductie van vier actuele casestudies die het debat op de praktijk gericht hielden. Vervolgens deelden direct betrokkenen hun kennis over de herbestemming van deze terreinen. Paul Meurs, architect en hoogleraar bij de afdeling RMIT van de faculteit Bouwkunde van de TU Delft, vertelde over het cultuurhistorisch onderzoek naar het te herbestemmen Hembrugterrein in Zaandam. Een project uit diezelfde plaats, het Verkaderterrein, werd van toelichting voorzien door Hélène Pattijn, directeur van Cocon Vastgoed Management. De Verkadefabriek op de Westzijde uit 1886 was vroeger een koekjesfabriek, maar is nu een multi-

functioneel complex met winkels, appartementen, ateliers, kantoren, horeca en sportvoorzieningen. Met behoud van de industrieel historische waarde: het gedeelte aan de Zaan is in inmiddels een Rijksmonument. Over de herinrichting van het NSDM-terrein vertelde Frank Alsema, directeur van Stichting NDSM-werf. Hij legde uit welke functies rendabel zijn bij de herbesteding van het industriële Amsterdamse terrein en waar de kansen liggen, met of zonder versoepeling van gemeentelijke regels. Laatste spreker was Albert Ravesteyn, ontwikkelingsmanager bij Stadgenoot Projectontwikkeling. Hij vertelde over Oostenburg met de Van Gendthallen in Amsterdam. Het gemeentelijke monument van zo'n 12.000 vierkante meter was ooit een industriegebied van de VOC, later een reparatiewerf voor stoomschepen van de Amsterdamse Stoomboot Maatschappij en blijft ook in de toekomst bestemd voor industrie. Na een debat onder leiding van Kees van Ruyven, zelfstandig adviseur op het gebied van gebieds- en stadsontwikkeling, lanceerden Arcam en BMA (Bureau voor Monumenten en Archeologie) een app voor de smartphone, UAR genaamd. Hiermee zijn routes in Amsterdam te volgen langs industrieel erfgoed.

Hoe vangen we de bezuinigingen op zonder schade toe te brengen aan het podiumaanbod? Hoe zorgen we dat het publiek weer zijn weg vindt? Die vragen stonden centraal op het tweedaagse **Congres Podiumkunsten 2011** van de **Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD)**, dat op 26 en 27 september in de Stadschouwburg en Muziekcentrum Enschede gehouden werd. Publicist Bas Heijne opende het debat

met een inleiding op het boek *De barbaren van de Italiaanse* schrijver Alessandro Baricco. Hij schetst daarin hoe de opvatting over cultuur verandert: het populisme keert zich tegen de verlichting. Misschien is het geen aanval, maar een omslag en zijn we allemaal barbaren, stelden de deelnemers aan het debat (toneelactrice Lineke Rijxman, directeur van de Rotterdamse Schouwburg Jan Zoet en Mark Yeoman, artistiek directeur van festival Noorderzon). Heijne concludeerde dat diepgang niet zal verdwijnen. Toch stelde Doro Siepel, directeur van Theater Zuidplein in Rotterdam, dat de artistieke kwaliteit als maatstaf verdwijnt. Eigen observaties dienen daarom als bron voor haar beleid. Deze en andere manieren van aanpak kwamen vervolgens ter sprake in een reeks lezingen. Patrick van der Pijl, oprichter en CEO van Business Models Inc., gaf tips om nieuwe strategieën te ontwikkelen en Anita Boerkamp en Josée van den Wijngaart, sectorspecialisten Kunst & Cultuur bij Triodos Bank, gaven een workshop Cultuurfinanciering waarin ze verschillende financieringsmodellen uiteenzetten met interessante voorbeelden uit de culturele sector. Peter Joziassie, directeur van Bureau Promotie Podiumkunsten, presenteerde een 'publieksbehoefte-model' voor de podiumkunsten, waarbij strategische vernieuwing en kunstmediaal programmeren voorop staan: crossmediaal communiceren met een interactief publiek. Henk Kivits en Roel Vente van Joop van den Endes bedrijf Stage Entertainment bewezen hun succes door voort te bouwen op kennis die buiten het theater is opgedaan. Naast lezingen en workshops over private financiering, businessmodellen, toegangsprijzen en klantloyaliteit werd ook een

boek gepresenteerd: *Off stage*. Het strategisch management van podiumorganisaties van Hans Kraaijeveld, een uitgave van Stichting Boekmanstudies en VSCD. Het boek is gericht op strategisch management voor podiumorganisaties.

Veel bedrijven bouwen een kunstcollectie op, maar hoe werkt dat precies? Tijdens de aflevering **Banken en bedrijven** van lezingenreeks **Met nieuwsgierige blik** van het **agentschap Kunsten en Erfgoed** en de steunpunten **BAM** en **FARO** werden veel kwesties rondom collectievorming en het aankoopbeleid van bedrijfscollecties besproken. Wie bepaalt het aankoopbeleid, op basis van welke criteria en met welke middelen? Worden deze collecties toegankelijk gemaakt voor onderzoek? Welke plaats nemen ze in het bedrijf in en zijn er mogelijkheden tot afstemming en samenwerking met andere collecties? Tijdens de bijeenkomst, die op 30 september in Brussel plaatsvond, spraken vier experts op het gebied van bedrijfscollecties. Patricia Jaspers, conservator van de Dexia Bank Collectie – met zo'n 4500 stukken de grootste privéverzameling van België – gaf een interessante uiteenzetting van de geschiedenis van de collectie en het verzamelen aankoopbeleid van Dexia. Ook ging ze uitgebreid in op de manier waarop de collectie van de bank ontsloten wordt voor een groter publiek en de initiatieven die de bank onderneemt ter ondersteuning van jong talent. Yves Randaxhe gaf uitleg over de collectie van de Nationale Bank van België, die artistieke creatie wil ondersteunen en tegelijkertijd werknemers een stimulerende werkomgeving aanbiedt – uitsluitend door de aankoop

van werk van hedendaagse Belgische of in België wonende kunstenaars. Ook Belgacom Art wil een overzicht bieden van kunst uit eigen land van de laatste vijftig jaar, zo vertelde directeur Baudouin Michiels. De laatste lezing was van directeur dienst Kunstzaken bij ING, Patricia De Peuter. Ze vertelde onder meer dat de ruim 2000 werken tellende privécollectie van de bank altijd al zou worden tentoongesteld in de centrale gebouwen van de bank: de ruimtes die toegankelijk zijn voor het publiek, de vergaderzalen, de open landschapbureaus en de individuele bureaus. In het aansluitende debat, onder leiding van Phillip Van den Bossche (conservator bij kunstmuseum Mu.ZEE) werd onder meer gesproken over de toekomst van de verschillende collecties.

Rond het thema **Wetenschap en musea** organiseerde de **Nederlandse Museumvereniging** op 6 en 7 oktober het jaarlijkse **Museumcongres** in Leiden. Onder leiding van televisiepresentator Joost Karhof lieten diverse sprekers hun eigenzinnige licht schijnen op uiteenlopende onderwerpen. Zo vertelde KNAW-president Robbert Dijkgraaf beeldend over de historische banden tussen kunst en wetenschap en over het belang elkaar altijd te blijven inspireren, en wist James Bradburne, architect en directeur van Palazzo Strozzi in Florence, de zaal te inspireren met aansprekende ideeën over het creëren van publiciteit. Hij benadrukte de mogelijkheden van de rol van het museum als onderzoeksinstituut (de presentatie is na te lezen op www.museumcongres.nl). Professor Jaap van Heerden stond stil bij de vraag wat wij eigenlijk de moeite van het bewaren waard achten en waarom we dat volledig

overlaten aan de museumdirecteuren, professor Jos van den Broek pleitte er onder andere voor dat wij de Britse museumdefinitie overnemen, waarbij musea gezien worden als onderdeel van het collectieve geheugen. Ontwerper en directeur van het Sandberg Instituut Jurgen Bey liet zien wat een visie op collecties en hoogstaande vormgeving voor musea kunnen betekenen, in dit geval voor het Zuiderzeemuseum. Bedrijfskundige Marleen Huysman vertelde met sprekende voorbeelden hoe lastig het is om kennis te managen. Kennislanddirecteur Paul Keller sloot het congres af met een terugblik op het project Wiki loves Art, waarvan alle deelnemers een boek meekregen.

Tijdens het symposium **Skills 21** van **Cultuurnetwerk Nederland** en **Fontys Hogeschool voor de Kunsten (FHK)** op 7 oktober stonden zogenaamde '21st century skills' centraal: een overkoepelend concept voor de kennis, vaardigheden en disposities die mensen moeten bezitten om bij te kunnen dragen aan de kennismaatschappij (oftewel: alles wat we moeten leren om succesvol te zijn in de 21ste eeuw). Jonge alumni van alle docentenopleidingen in de kunstvakken en de masters kunst-educatie waren de voornaamste doelgroep van de bijeenkomst in Tilburg. Joke Voogt, onderwijskundige aan de Universiteit Twente en coauteur van de discussienota 21st Century Skills, sprak de verwachting uit dat juist kunstvakken een cruciale rol kunnen spelen bij de ontwikkeling van de moderne vaardigheden in het onderwijs. Ze baseerde deze uitspraak op maatschappelijke en technologische ontwikkelingen, waarbij ook informatie en

communicatie in een razend tempo ontwikkelen. Benodigde vaardigheden als samenwerken, ICT beheersen, kritisch en creatief denken en productief werken zijn curriculumoverstijgende competenties die een ander soort didactiek en beoordeling vereisen. Bij de implementatie van 21st Century Skills ziet Voogt dan ook een sleutelrol voor de docent. In de zes workshops die volgden, werd hier een praktische invulling aan gegeven. Zo demonstreerde mediakunstenaar Michiel Koelink hoe makkelijk het is om fotobewerkingsprogramma's, geluids- en videoprogramma's te gebruiken en legde de Vlaamse theaterdocent en kunstfilosoof Justin Waerts uit hoe het interpreteren van kunst vaardigheden als creativiteit, flexibiliteit en kritisch denken vereist. Een verslag van het symposium is te lezen op www.cultuurnetwerk.nl/skills21/verslag.asp.

Met ruime ervaring in de internationale podiumsector was Serge Dorny, directeur van de Opera van Lyon, een interessante gastspreker tijdens de **najaarslezing** van het **Vlaams-Nederlands huis deBuren** en het **Bilsen Fonds voor Cultuurmanagement** op 17 oktober aan de Universiteit Antwerpen. Hij sprak over de moeilijkheden en mogelijkheden van managen van een operahuis: deze culturele instelling profileert zich in een internationale context, maar moet tegelijkertijd een lokale inbedding zijn die zich richt op diverse doelgroepen. Dorny pleitte voor een managementstijl die gekenmerkt wordt door openheid, vertrouwen en individuele autonomie. Uit eigen ervaring vertelde de operadirecteur dat ambities en het gedrag van teams veranderd kunnen worden,

zolang er maar een doel is dat begeleid wordt met overtuigingskracht. Daarnaast moeten culturele instellingen zich voortdurend bezighouden met hun artistieke productie, missie en plaats in de samenleving om relevant te blijven voor het publiek. Ook thema's als duurzaam ondernemen, plannen maken voor de lange termijn en het zich richten op de internationale markt kwamen ruim aan bod. Na afloop van de lezing vond een debat plaats onder leiding van Francis Maes, professor Musicologie aan de Universiteit Gent, en werd het Handboek Cultuurmanagement gepresenteerd, een uitgave ter ere van het twaalfjarig bestaan van de Masteropleiding Cultuurmanagement aan de Universiteit Antwerpen. De lezing is in te zien op www.lawandeducation.com.

In het Amsterdamse try-outtheater Het Perron organiseerde de **Stichting Literaire Activiteiten Amsterdam (SLAA)** op 1 november de bijeenkomst **Wie is er bang voor ... literaire tijdschriften**. Literaire tijdschriften bevinden zich al jaren in een kwetsbare positie. Hun bestaansrecht wordt regelmatig in twijfel getrokken. Het publieksbereik is klein en digitalisering heeft nog steeds niet geleid tot de verwachte verbreding en verdieping. Hun positie is nog nijpender nu staatssecretaris Zijlstra in zijn beleidsbrief aankondigde de subsidie van drie ton aan literaire tijdschriften stop te zetten.

Jeroen van Kan en Isolde Halleleben, die de avond leidden, gaven een korte introductie op het onderwerp. Halleleben ondervroeg een aantal studenten die stage lopen bij uitgeverijen. Geen van hen bleek een literair tijdschrift te lezen. In het gehele publiek (de zaal was

uitverkocht) bleken slechts zes of zeven mensen een abonnement op een literair tijdschrift te hebben. Na deze korte introductie presenteerde hoogleraar Boekwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam Lisa Kuitert haar tien geboden voor het literaire tijdschrift. Kuitert liet zich al eerder kritisch uit over literaire tijdschriften: er zijn er te weinig, ze worden door te weinig mensen gelezen en ze zijn erg in zichzelf gekeerd. De tien geboden van Kuitert vormden het uitgangspunt voor een discussie met een panel van tijdschriftredacteurs over bestaansrecht, toekomst en mogelijkheden van het literaire tijdschrift. Namens de literaire tijdschriften namen Gustaaf Peek (De Revisor), Daniël van der Meer en Toine Donk (beiden Das Magazin) en Erik Lindner (Terras) zitting in het panel. Zij reageerden op de geboden van Kuitert, zoals Gij zult geen themanummers maken, Gij zult geen subsidie aanvragen, Gij zult het literaire tijdschrift opheffen als er niet genoeg belangstelling meer voor is, Gij zult niet overstappen naar internet en Gij zult u abonneren, ook als medewerkers. Er ontstond een geanimeerd gesprek tussen de panelleden, Kuitert en de zaal. Het verhaal van Das Magazin komt elders in de nummer aan bod. Boekhandel Athenaeum nam al een voorschot op de avond door Margot Dijkgraaf (Armada), Dirk van Weelden (De Gids) en Merijn de Boer (Tirade) hun droomtijdschrift te laten schetsen. (www.athenaeum.nl/nieuws/literaire-tijdschriften-slaa). Op www.slaa.nl is meer over de avond te vinden.

Op 2 november was er onder de titel **Luctor et emergo** in het Scheepvaartmuseum in Amsterdam een

debatavond over de omslag die kunstinstellingen moeten maken om in magere subsidietijd te overleven. De avond was georganiseerd door de **commissie Cultuur & Media van de VVD**. Speciale gast was staatssecretaris Zijlstra die zich in zijn slotwoord tevreden toonde met de opstelling van de sector. Er zat duidelijk weer perspectief in de beleidsontwikkelingen.

Inderdaad, de sector blijft zich razendsnel aan de veranderde omstandigheden te kunnen aanpassen, of zegt dit te kunnen. De Friese toneelgroep Tryater en het Gelders Orkest zijn er klaar voor. Het geheel vernieuwde Scheepvaartmuseum is sowieso geheel toegerust om de komende jaren te doorstaan. Bij het Gelders Orkest ligt dat anders: het ging een fusie met het Orkest van het Oosten bewust uit de weg en vaart zijn zelfstandige koers met 43% minder subsidie. De dappere leider van het orkest oogstte veel applaus met zijn elan. Hij bindt de strijd aan met het doemdenken en alleen al om die reden onderdrukten de aanwezigen in de zaal hun steeds opspelende onderbuikgevoelens van: kan dit avontuur wel goed aflopen?

Elke instelling heeft nu zijn vriendenvereniging, donateurskringen of shareholders. Er is vrijwel overal een gemengde financiering van subsidies en privaat geld. Iedereen heeft zijn eigen instrumenten klaar, maar wat zeker is: de concurrentiedruk wordt moordend. In de reader die de deelnemers toegestuurd kregen, schrijft Barbara Baarsma verstandige woorden over wat aangescherpte concurrentieverhoudingen doen met individuele aanbieders. Op zoek naar particulier geld gaan ze elkaar verdringen met hetzelfde aanbod

voor ongeveer dezelfde doelgroep. In dit kleine land zullen de pluri-formiteit en de spreiding van het aanbod, alsook de betaalbaarheid ervan voor iedereen spoedig weer worden geagendeerd. De bijdrage van Baarsma aan de reader is op www.seo.nl/uploads/media/dp66_Are_less_government_support_and_more_competition_a_threat_to_diversity_in_the_supply_of_arts.pdf in te zien.

Vlaanderen in Actie is een ambitieus plan van de Vlaamse regering voor waar Vlaanderen in 2020 moet staan. Ook cultuur verdiende daar een plaats in. De Vlaamse minister van Cultuur, Schauvliege, organiseerde daartoe Cultuurforum 2010. Er werden zeven ateliers opgericht rond de thema's uit haar beleidsnota Cultuur 2009-2014. Een van die thema's was ecocultuur. Geen toeval gezien de andere beleids-terreinen binnen haar portefeuille: leefmilieu en natuur. In het atelier dat zich hiermee bezighield, namen vertegenwoordigers uit de cultuursector plaats om zich bezig te houden met een mogelijke beleidsvisie op het thema cultuur en ecologie. Dit **Atelier eco-cultuur** publiceerde in mei 2010 een visietekst rond cultuur als motor voor transitie naar rechtvaardige duurzaamheid (www.cjssm.vlaanderen.be/cultuur/evenementen/cultuurforum/downloads/ecocultuur.pdf). In deze visietekst wordt allereerst het begrip ecologie gedefinieerd, waarna uiteengezet wordt hoe de omslag naar rechtvaardige duurzaamheid te maken en de werkgroep een aantal voorstellen doet voor de rol die cultuur daarin kan spelen. De werkgroep formuleerde enkele doelstellingen die in 2020 verwezenlijkt zouden moeten zijn. Daar bleef het niet bij. De deel-

nemers aan het atelier waren zo enthousiast over de grensoverschrijdende kracht en samenwerking dat ze besloten de bijeenkomsten voort te zetten en het plan verder uit te werken.

Dit leidde tot de organisatie op 21 november van een **Reflectie- en Actiedag rond cultuur & ecologie**. Doel van de dag was het project aan de gehele Vlaamse cultuursector kenbaar te maken en die erbij te betrekken, om zo het draagvlak voor de plannen te verbreden. Peter Tom Jones (K.U. Leuven) opende de dag met een lezing over de noodzaak tot handelen en het begrip transitie. Wat houdt het in en wat is het belang ervan? Vervolgens sprak Guy Gypens (Kaaithheater) over de rol die cultuur kan spelen als motor voor transitie. Gypens maakt deel uit van het Atelier eco-cultuur dat de visietekst schreef. Hij stelde de inhoud van de tekst aan de orde en stond stil bij de doelstellingen (doorbraken en acties) die daarin worden voorgesteld.

Hierna volgde een presentatie van elf goede praktijkvoorbeelden, waarvan elke deelnemer er drie kon volgen. Een greep uit de presentaties. Netwerk Vlaanderen (www.netwerkvlaanderen.be) richt zich op het ethischer maken van banken. Middels het project Bankgeheimen informeert het het publiek over twijfelachtige investeringen van banken. Dit heeft ertoe geleid dat veel banken inmiddels een aanbod aan 'ethisch bankieren' hebben. Een ander project is Donderdag Veggiedag, een initiatief van Ethisch Vegetarisch Alternatief (EVA, www.vegetarisme.be). De organisatie spoort mensen aan op donderdag geen vlees te eten. Het project is in Gent begonnen, vindt daar al veel navolging en is

inmiddels in heel Vlaanderen een begrip. Een derde project is Jonge Sla van het Vlaams Theaterinstituut. Doel van het project is het vergroenen van de kunstensector. Het project wordt voor twee jaar gesubsidieerd. De bedoeling is instrumenten op maat voor de kunstensector te ontwikkelen en een databank van 'best practices' aan te leggen. Vervolgens kregen de deelnemers de kans zelf acties en thema's aan de orde te stellen. Dirk Barrez (auteur, reportage- en documentairemaker en VRT-televisiejournalist voor het programma Terzake) rondde de dag af met een korte terugblik en natuurlijk ook een blik vooruit. Meer informatie over het project is te krijgen bij Eva Peeters (eva.peeters@bamart.be) van BAM, Instituut voor beeldende, audiovisuele en mediakunst (een van de betrokken organisaties).

Op boekmannieuws.blogspot.com doet de redactie van Boekman verslag van bijgewoonde bijeenkomsten, symposia, presentaties, promoties en benoemingen.